

0007

082

7-21

1881

LB 2001

2010

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

188

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԻՐԱՑ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԵՈՑ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՅԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՎԱՐՋԱԳԵՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

082

Դ-21

ՊՈԼԻՍ

ԻՆ Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

1881

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՅԱՆՎԱՐ ԴԱՐՈՒՄ ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՅԱՆՎԱՐ ԴԱՐՈՒՄ ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՅԱՆՎԱՐ ԴԱՐՈՒՄ ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄԱՐ

ՅԱՆՎԱՐ ԴԱՐՈՒՄ ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

1881

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԿԱՐ

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱԾԱՆԿԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԻՐԱՑ

ԹԱՐԳԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՐՆՈՑ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՎԱՐՔԱԳԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ Ց. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

1881

23169

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՄ

Սոյն գրքոյիչ 1879 թուականին Կարևոյ Ազգ. Դպրոցի աշակերտք թարգմանելոյ զայն ևնոիրսն էին իրենց խազմարստ վարժապետին , այն է , ԶԱԲԱՐԵԱՆ ԲԱԶՄԱՐԻԻՆ ԵՒ ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՏՈՒԵՂԻՑՆ իոր անուան տօնախմբոյթեան օրը՝ երախտագիտական ձօնոյ վը , ինչպէս որ հետեւեալ երեսին մեջ կը տեսնոի :

Թեւեւ ևոյն ատեն ուղեցիւնք տպագրոյթեամի ի շոյս ընծայել զայն ի քաջաշերտոյթիւն աշակերտաց եւ ի քաջատ Կարևոյ Ուսանողաց Ընկերութեան , դժբախտաբար Ընկերոյթիւնն իոր օրինաւոր կազմոյթիւնը չը կրնայ ունենալոյ ցրտեցաւ , որոյ գործն ալ յետաձգուեցաւ :

Սակայն այս անգամ՝ ի Պոլիս գալստեան զայն տրպագրել տալիս յետոյ , երբ իմացայ որ մեր ևոյն Ընկերոյթեան նպատակին համաձայն Վարժապետական Միութիւնն մը կազմուած է , վարժապետաց վիճակը նիւթապիս եւ քարոյսպիս ապահովելու եւ քարոքելու համար , ուստի սորա երկրորդ տպագրոյթիւնն ուրախութեամբ սրտի ևնիրեցի ի նպատ ևոյն քարենկատակ եւ ազգօգուտ Ընկերոյթեան , որոյ մեր եւս մեր նախիկն նպատակին հասած կը համարենք զմեզ :

1881 Յեկտեմբեր 25

Կ. Պոլիս

Մ. Յ. Ա.

P-2734

ԵՐԱԽՏԱԳԻՏԱԿԱՆ

Ա Ռ

ԲԱՇՄԱՐԴԻՒՆ ԿԱՐԱՊԵՏ Պ. Մ. ԶԱԳՐԱՆՆ

Բազմերախտ Հայր .

Դուք՝ որ երեսուն տարիէ աւելի անընդհատ եւ անճնուիրաբար Կարնոյ ազգային մանկտոյն դաստիարակութեանը կ'աշխատիք, Ձեր աշխատութիւնն արդիւնաւորած էք. վկայ են մեր ըսածին Կարնոյ երիտասարդութեան փոքր իշատէ ուսեալ մասը, որոց ամենն ալ գրեթէ Հայկաբանութիւնը Զեզ. մէ ուսած եւ Զեզմէ դաստիարակուած են, իշարս որոց կը գտնուինք այսօր առ ոտս քո աշակերտող որդիներդ. որ քանի տարիներէ հետէ զմեզ կը դաստիարակէք եւ կ'ուսուցանէք հայրաբար, ներկայս՝ մեր աշխատութեան առաջին խայրիքը, այն է՝ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ կամ ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ ըսուած Գրքոյկը, որ Գաղղիոյ Հասարակաց Կրթութեան խորհուրդէն ընդունուած է, Հայերէնի վերածելով կը նուիրեմք յերախտագէտ սրտէ Ձեր Հայրութեան, պատկառելի անուանող տարեդարձին առթիւ, եւ կը խնդրեմ որ հաճիք աւելի նայիլ Ձեր որդեղ խոնարհ սրտերուն քան թէ անոնց այս դուզաբեայ եւ չնչին նուէրին, ու ընդունիք զայն իբրեւ առհաւատչեայ մեր որդիական սիրոյն եւ երախտագիտութեանը :

Աշակերտը Ուսում. Ե. Կարգի

Ն. Գ. Միւրիւն	Ն. Յ. Պիւրիւն	Տ. Փիւրիւն
Յ. Աւարիւն	Յ. Կարիւն	Յ. Սիւրիւն
Ա. Կ. Զարիւն	Ա. Գիւրիւն	Մ. Ն. Արիւն

1879 Յունվար 15

Ազգային վարժարան Կարնոյ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ԱՍՏՈՒԱԾ, ԿՐՕՆ, ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Հատուած Ա.

ՀԱՐՑ. Ի՞նչ է դաստիարակութեան նպատակը :
ՊԱՏԱՍԽԱՆ. Դաստիարակութեան նպատակն է զարգացնել մարդուս իմացականութիւնը, ներշնչել առաքինութեան եւ իմաստութեան սէրը, պատրաստել բարի մարդիկ եւ օգտակար քաղաքացիներ, որպէս զի թէ Հայրենեաց եւ թէ Ազգին անճնուիրաբար ծառայեն :

Հ. Ի՞նչ է իմաստութեան սկիզբը :

Պ. Իմաստութեան սկիզբը Աստուծոյ երկիւղն է :

Հ. Ի՞նչ է Աստուած :

Պ. Աստուած երկնի եւ երկրի եւ անոնց մէջ եղած ամեն բաներու արարիչն է, նա մեր բոլոր խորհուրդները զիտէ, մեր բոլոր գործերը կը տեսնէ :

Հ. Ի՞նչ է մեր առաջին պարտքը առ Աստուած :

Պ. Մեր առ Աստուած ունեցած առաջին պարտքն է, զայն ճանչնալ, անոր հաւատալ, զայն սիրել եւ անոր պատուիրանացը հնազանդիլ :

Հ. Որո՞նք են այն առաւելութիւնք զորս կըստանանք մեր պարտքը կատարելով :

Պ. Հաւատարմութեամբ մեր պարտականութիւնները կատարելով կը վայելենք այն ներքին խաղաղութիւնը, առանց որոյ մէկը չի կրնար երջանիկ ըլլալ աշխարհիս մէջ, եւ մեզ կը պատրաստենք

յաւերտեանական երջանկութիւն մը միւս կենաց հա-
մար :

Հ. Ինչո՞վ պիտի սորվինք մեր առ Աստուած
ունեցած պարտականութիւննիս կատարելը :

Պ. Կրօնագիտութեամբ :

Հ. Առ Աստուած ունեցած պարտականութիւն-
ներէս զատ կրօնը ուրիշ ինչ կը սովորեցնէ մեզ :

Պ. Կը սովորեցնէ նաեւ այն բաներն որ պարտա-
կան ենք մեր ծնողաց , ուրիշ մարդկանց և նոյն
իսկ մեր անձին :

Հ. Կրօնի այս մասը ինչ կ'ըսուի :

Պ. Բարոյագիտութիւն :

Հ. Ի՞նչ բանի մէջ կրնայ բովանդակուիլ բարո-
յականին սկզբունքները :

Պ. Այս երկու առածին մէջ , « Մի ըներ ուրիշ-
ներուն այն բանը զոր չես ուզեր որ ուրիշները
քեզ ընեն » և « Ըրէ այլոց այն բանը զոր կ'ու-
զես որ ուրիշները քեզ ընեն » :

Հատուած Բ.

Հինգ զգայարանները

Հ. Քանի զգայարանք ունինք :

Պ. Հինգ զգայարանք ունինք :

Հ. Որո՞նք են հինգ զգայարանքները :

Պ. Ասոնք են . Տեսնելի , Լսելի , Զուգնելի , Հո-
տորելի և Շոշափելի :

Հ. Զգայարանաց Գործարան ըսելով ինչ կը հասկցուի :

Պ. Զգայարանաց գործարան ըսելով կը հասկցուի
մարմնոյն այն մասերն որ զգալու կը ծառայեն :

Հ. Որո՞նք են այս գործարանները :

Պ. Աչք՝ տեսանելեաց գործարանն է . Անոթ՝ լը-
սելեաց գործարանն է . Լեզու և Կի՛ւթ՝ ճաշակելեաց
գործարանն է . Քի՛շմ՝ հոտոտելեաց գործարանն
է . Զեւո՛ւթ՝ շոշափելեաց գործարանն է (թէեւ մարմ-

նոյն ամեն մասերը զգալու կարողութիւն ունին) :

Հ. Երբոր շաքարի կտոր մը բերաննիս կը գը-
նենք , ինչ կ'զգանք :

Պ. Ճաշակելիքնիս անուշոյնոյ բան մը կ'զգանք :

Հ. Երբոր մատուըներնուս մէջ կրակ կ'առ-
նենք , կամ թէ ասեղով կամ գնդասեղով մը մար-
միննիս կը ծակենք , ինչ կ'զգանք :

Պ. Մեզի ցաւեցնող բան մը կ'զգանք :

Հ. Մասնաւորապէս ինչ անուն կը տրուի այն
բանին զոր կ'զգանք զգայարանաց գործարաննե-
րու միոյն միջոցաւ :

Պ. Զգայութիւն կ'ըսուի :

Հատուած Գ.

Ժամանակ եւ իր մասերը

Հ. Ժամանակը ինչպէս կը բաժնուի :

Պ. Ժամանակը կը բաժնուի Դարերու , Տարիե-
րու , Ամիսներու , Շաբաթներու , Օրերու , Ժամերու ,
Վայրկեաններու և Երկվայրկեաններու :

Հ. Ի՞նչ է դարը :

Պ. Հարիւր տարուան միջոց մը Դար կ'ըսուի :

Հ. Ի՞նչ է տարին :

Պ. Տասներկու ամսոց միջոց մը Տարի կ'ըսուի :

Հ. Որո՞նք են ամիսներուն անունները :

Պ. Յունուար , Փետրուար , Մարտ , Ապրիլ , Մայիս ,
Յունիս , Յուլիս , Օգոստոս , Սեպտեմբեր , Հոկտեմբեր ,
Նոյեմբեր , Դեկտեմբեր :

Հ. Ի՞նչ է շաբաթը :

Պ. Եօթը օրուան միջոց մը Շաբաթ կ'ըսուի :

Հ. Տարուան մէջ քանի շաբաթ կայ :

Պ. Յիսուն և երկու շաբաթ :

Հ. Շաբթուան օրերուն անունները որոնք են :

Պ. Երկուշաբթի , Երեքշաբթի , Զարեշաբթի , Հինգ-
շաբթի , Ուրբաթ , Շաբաթ , Կիրակի :

Հատուած Դ.

Տարւոյն վրայ

Հ. Տարին երբ կ'սկսի :

Պ. Յունուարին առաջին օրը որ Տարեգրէի կը կոչուի . այս օրն ընծայի օր ալ կ'ըսուի :

Հ. Տարուան մէջ քանի օր կայ :

Պ. Երեքհարիւր վաթսուէ հինգ օր եւ զրեթէ վեց ժամ աւելի . 32 շաբաթը միայն 364 օր կ'ընէ , որուն վրայ կ'աւելցուի ժամանակին համեմատ 1 օր կամ 2 օր , որով տարին կը լինի 365 կամ 366 օր :

Հ. Ի՞նչ կ'ըլլան այս վեց ժամերը :

Պ. Ասոնք կը կազմեն ամեն 4 տարին օր մը աւելի , այնպէս որ այս չորրորդ տարին 366 օր կը պարունակէ իր մէջ :

Հ. 366 օր ունեցող տարին ի՞նչ կ'ըսուի :

Պ. Նահանջ տարի :

Հ. 365 օր ունեցող տարին ի՞նչ կ'ըսուի :

Պ. Հասարակ տարի :

Հատուած Ե.

Եղանակաց վրայ

Հ. Տարւոյն բնական բաժանումը ի՞նչ է :

Պ. Տարին չորս մասերու կը բաժնուի . այս չորս մասերն Եղանակ կ'ըսուին :

Հ. Չորս եղանակներու անուններն ի՞նչ են :

Պ. Գարուն , Ամառ , Աշուն , Ձմեռ :

Հ. Որոնք են չորս եղանակաց ամեն մէկուն յատկութիւնները :

Պ. Գարունն է այն եղանակը , որ ատեն բնութիւնը կարծես թէ կը վերածնի , ծաղիկները կը սկսին բացուիլ պարտէզներուն եւ դաշտերու մէջ ,

ամեն կողմ կանաչութիւն կը տիրէ : Ամառը տաքութեան եղանակն է , ամառուան մէջ հունձքերը կը հասնին : Աշունը պտուղները կթելու եւ միւս հնձոց մեծ մասին քաղելու եղանակն է : Ձմեռը ցրտային եղանակն եւ մշակութեան համար հողին հանգստեան ժամանակն է :

Հ. Իւրաքանչիւր եղանակաց տեւողութիւնը ի՞նչափ է :

Պ. Իւրաքանչիւր եղանակ 3 ամիս կը տեւէ :

Հ. Ե՞րբ կ'սկսին եւ երբ կը լմնան 4 եղանակները :

Պ. Գարունը Մարտի 8ին կ'սկսի եւ Յունիս 8ին կը վերջանայ : Ամառը Յունիսի 9ին կ'սկսի եւ Սեպտեմբեր 10ին կը վերջանայ : Աշունը Սեպտ. 11ին կ'սկսի եւ Դեկտ. 9ին կը լրանայ : Ձմեռը Դեկտ. 10ին կ'սկսի եւ Մարտ 9ին կը վերջանայ :

Հատուած Զ.

Ամիսներ եւ օրեր

Հ. Ամիսն ի՞նչ է :

Պ. Հասարակօրէն ամիս ըսելով կը հասկցուի երեսուն օրուան միջոց մը . բայց կայ ամիս որ 28 օր է , կայ ամիս որ 29 օր է , ամիս ալ կայ որ 31 օր է :

Հ. Մէն մի ամսոյ օրերուն թիւը կրնա ըսել :

Պ. Եօթն ամիսը , այսինքն Յունուարը , Մարտը , Մայիսը , Յուլիսը , Օգոստոսը , Հոկտեմբերն եւ Դեկտեմբերը 31 ական օր ունին : Չորս ամիսը , այսինքն Ապրիլը , Յունիսը , Սեպտեմբերն եւ Նոյեմբերը 30 ական օր ունին : Միայն Փետրուարը 28 կամ 29 օր ունի՝ հասարակ կամ նահանջ տարւոյն համեմատ :

Հ. Օրն ի՞նչ է :

Պ. Քսան եւ չորս ժամի տեւողութիւն մ'է : Օր բառը նաեւ կը նշանակէ արեգական ելլելուն եւ

մտնելուն մէջ պարունակուած ժամանակի միջոցը :
Հ. Ի՞նչ է միջնադրը :

Պ. Միջնադր այն աղօտ լոյսն է որ կը պատահի առաւօտեան և երեկոյեան միջոցները . առաւօտեան միջնադր գիշերուան և լուսնալու մէջ տեղը կը լինի . իրիկուան միջնադր արեւը մարը մտնելուն և գիշերը սկսելուն մէջ տեղը կը լինի : Այսինքն առաւօտեան միջնադր կ'երեւի այն վայրկենին , երբ արեւուն ճառագայթները նոր կ'սկսին թափանցիլ միջնորդութիւն մէջ և մեզ լուսաւորել , թէեւ արեւը դեռ հորիզոնին վրայ երեւցած չէ : Երեկոյեան միջնադր կ'սկսի այն վայրկենին , երբ արեւը հորիզոնէն աներեւու թացած է , որուն կամաց կամաց կը յաջորդէ գիշերը :

Հ. Ի՞նչ է արշալոյսը :

Պ. Առաւօտեան աղօտ լոյսն է :

Հ. Ի՞նչ է վերջնալոյսը :

Պ. Երեկոյեան աղօտ լոյսն է :

Հ. Որո՞նք են օրուան գլխաւոր բաժանումները :

Պ. Առաւօտ , Կէս օր , Երեւոյ , Գիշեր և Կէս գիշեր :

Հ. Առաւօտն ի՞նչ է :

Պ. Առաւօտ կ'ըսուի այն միջոցը որ կը տեւէ արեւուն ելլելէն ինչուան կէս օր :

Հ. Ի՞նչ է կէս օրը :

Պ. Կէս օրը՝ արեւուն ծագելէն մինչեւ անոր մարը մտնելն տեւած ժամանակին ճիշդ կէսն է :

Հ. Ի՞նչ է ետինքը :

Պ. Այն միջոցն է որ կէս օրէն սկսեալ մինչեւ արեւուն մարը մտնելը կը տեւէ :

Հ. Ի՞նչ է երեկոյն կամ իրիկունքը :

Պ. Իրիկուն կամ երեկոյ կ'ըսուի այն միջոցը որ օրուան վերջէն կ'սկսի և կը տեւէ ինչուան այն վայրկեանը ուր կը բնանանք :

Հ. Ի՞նչ է գիշերը :

Պ. Ժամանակին այն միջոցն է , յորում արեգա-

կը մեր հորիզոնին տակ կը գտնուի . այս միջոցը կը տեւէ մինչեւ արեւուն ծագելու վայրկեանը :

Հ. Ի՞նչ է կէս գիշերը :

Պ. Կէս գիշերը արեւը մարը մտնելէն մինչեւ անոր ծագումը տեւած ժամանակին ճիշդ կէսն է :

Հ. Ժամը ի՞նչպէս կը բաժնուի :

Պ. Ժամը 60 հաւասար մասերու կը բաժնուի որոնք Վայրկեան կը կոչուին , վայրկեանն ալ 60 հաւասար մասերու կը բաժնուի որոց Երկնայրկեան կ'ըսենք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԱԽԱԳԻՈՒԹԻՒՆ ՏԻԵԶԵՐԱՑ

Հաստուած Բ .

Միջոցորտ եւ երկնային մարմիններ

Հ. Տիեզերք ըսելով ի՞նչ կը հասկնանք :

Պ. Տիեզերք կ'ըսուի երկինքը , երկիրը և անոնց մէջ գտնուած ամեն բան : Տիեզերքը անհուն միջոց մ'է , որուն սահմանները մեզ անձանթ են :

Հ. Ի՞նչ կ'ըսուի այն գիտութիւնը՝ որ երկնային մարմնոց վրայ կը խօսի :

Պ. Աստղաբաշխութիւն :

Հ. Աստղաբաշխութեան նպատակն ի՞նչ է :

Պ. Մեզ ձանչցնել երկնից մէջ տեսնուած մարմինները , ցուցնել իրենց դրութիւնը , իրենց ձևը , իրենց փոխադարձ հեռավորութիւնը , իրենց շարժումը . մեզ սորվեցնել ժամանակը չափելուն

կերպը և առաջնորդել ճանապարհորդները ծովե-
րու կամ անապատներու մէջ:

Հ. Ի՞նչ է երկիրքը:

Պ. Ասիկայ տիեզերքին այն մասն է, որ կը տա-
րածուի մեր գլուխներուն վրայ և մեր բոլորտիքը,
և որուն մէջ գետեղեալ են Սրբեր, Լուսինը և
Աստղերը, միով բանիւ բոլոր երկնային մարմին-
ները. որ կը կոչուի նաեւ Հասարակ-
էրկնային համար:

Հ. Երկնային մարմինները բոլորն ալ միեւնոյն
բնութիւնը չունին կամ ինչպէս կը տարբերին ի-
րարմէ:

Պ. Ասոնցմէ ոմանք ինչաւոյն մարմիններ են, ոմանք
ալ այնպիսի մարմիններ են, որ կը փայլին միայն
այն ատեն երբ լուսաւոր մարմիններէ կը լու-
սաւորուին:

Հ. Որոնք են ինքնալոյս մարմինները:

Պ. Արեւը՝ որ իր լոյսը կուտայ երկրիս, լուսինին
և իր բոլորտիքը պարտող շատ մը ուրիշ աստղերու,
և հասարակած աստղերը՝ որոնք նոյնպէս արեւներ են,
և որոնց բոլորտիքը կը դառնան ուրիշ աստղեր:

Հատուած Բ.

Արեւ

Հ. Արեւն ինչ ձեւ ունի:

Պ. Արեւը գնդակի մը նման զրեթէ կլոր է:

Հ. Արեւը անշարժ է:

Պ. Արեւը հաստատուն կը մնայ միեւնոյն տե-
ղը, թէպէտ մեզի կերեւայ թէ երկրիս բոլորտի-
քը կը շրջանայ, բայց նա առանձին իր վրայ կը
դառնայ քսան և Հինգ օրուան և զրեթէ տասուեր-
կու ժամուան միջոցի մէջ:

Հ. Հապա ինչ կը նշանակեն արեւը կ'ելլայ ու
մարը կը մոռն խօսքերը:

Պ. Երբ արեւը մեզ կ'երեւնայ, կ'ըսենք թէ ա-

րեւը ելլաւ, և երբ մեր աչքերէն կ'աներեւութա-
նայ, կ'ըսենք թէ արեւը մարը մարաւ. այսպէս բա-
ցատրուելուն պատճառը՝ ուրիշ բան չէ, բայց ե-
թէ իրողութիւնը մեր աչաց երեւոյթներուն յար-
մարցնել: Վասն զի արեւը իրօք ոչ կ'ելլայ, ոչ
ալ կը մտնայ. այլ երկիրն է որ քսան եւ չորս
ժամուան մէջ կատարեալ շրջան մը կ'ընէ ինք իր
վրայ, և այսպէս երկիրս յաջորդաբար իր ամեն
կողմերը արեւուն առջեւ կամ դիմացը կը բերէ:

Հ. Երկիրս արեւուն նկատմամբ միշտ մի և նոյն
տեղը կը մնայ:

Պ. Ոչ. այլ ինք իր վրայ դառնալէն զատ մէկ
տարուան մը մէջ ալ ամբողջ շրջան մը կ'ընէ ա-
րեւուն բոլորտիքը:

Հատուած Գ.

Աստղեր, մոլորակներ եւ գիսաւորներ

Հ. Ի՞նչ են աստղերը:

Պ. Ասոնք ճիշդ արեւներ են, որ կը ներկայա-
նան մեր աչքերուն լուսաւոր կէտերու պէս,
փայլելով երկնից կամարին մէջ:

Հ. Ինչեւ համար աստղերն այնչափ պզտիկ
կ'երեւան:

Պ. Երկրէս իրենց ունեցած խիստ շատ հեռա-
ւորութեան պատճառաւ:

Հ. Ի՞նչպէս կը բաժնուին աստղերը:

Պ. Ասոնք կը բաժնուին Հասարակած աստղերու և
Մեր-մերու համ Ծախ-ակն աստղերու:

Հ. Ի՞նչ են հաստատուն աստղերը:

Պ. Ասոնք ինքնալոյս մարմիններ են, և այն-
չափ հեռի են մէկզմէկէ և երկրէս որ ասոնց
տեղափոխութիւնը պարզ աչքով չի տեսնուիր, և
կ'ըսուին Հասարակած աստղեր՝ զանազանուելու հա-
մար մոլորակներէն և թափառող աստղերէն, ո-
րոնք միշտ դիրքերնին կը փոխեն արեւուն բո-
լորտիքը պտըտելով:

Հ. Աստղերուն թիւը դիտենք թէ որչափ է :

Պ. Ոչ որ կրնայ աստղերուն թիւը որոշել, ուրովհետեւ անոնք մեզմէ այնչափ հեռու են, որ անոնցմէ չատերը մեզի հեն երեւար :

Հ. Ի՞նչ են մոլորակները :

Պ. Ասոնք ինքնալոյս մարմիններ չեն, վասն զի իրենց համար ունին սահմանեալ և կանոնաւոր շարժում մը, կը դառնան արեւուն շուրջը, և միայն արեւուն լուսովը կը փայլին :

Հ. Գլխաւոր մոլորակները քանի են .

Պ. Գլխաւոր մոլորակները եօթն են . Փայլօր, Արեւեակ, Նեպթ, Հրա, Լուսին, Սերէս, Ուրանոս կամ Հերէս :

Հ. Ի՞նչ են գլխաւոր աստղերը :

Պ. Ասոնք լուսաւոր մարմիններ են, որոնք շատ անգամ իրենց ետեւէն լուսաւոր գիծ մը կը թողուն, որ կ'ըսուի աքի կամ քեօ և կը շարժին արեւուն շուրջը :

Հ. Մոլորակի մը տեսութենէն գէշ կամ աղետալի գէպքեր կրնան առաջ գալ :

Պ. Թէպէտ երբեմն հիներն այդպէս կը կարծէին, բայց այդ կարծիքն անհիմն է :

Հ. Երկրորդական մոլորակ կամ արբանեակ ըլլով ի՞նչ կը հասկցուի :

Պ. Կը հասկցուին այն աստղերը որ միւս մոլորակներէն աւելի փոքր մարմիններ լինելով, կը շրջին քանի մը գլխաւոր մոլորակներու թուրտիքը և միանգամայն արեւին շուրջը կը դառնան իրենց շարժման մէջ :

Հ. Արբանեակ ունեցող մոլորակները որոնք են :

Պ. Լուսնիկը՝ որ չորս հատ ունի, Երեւակը՝ եօթը, Հերէսը կամ Ուրանոսը՝ վեց, և Երկիրը՝ միայն մէկ հատ, որ է Լուսինը :

Հատուած Դ.

Լուսին

Հ. Ի՞նչ է Լուսինը :

Պ. Լուսինը երկրիս ձեւն ունի և Գիշերային Գահ կ'ըսուի, որովհետեւ մեզ կը լուսաւորէ այն ժամանակը՝ երբ մենք արեւուն լոյսէն զրկուած ենք :

Հ. Լուսինը, ինչպէս կ'երեւի, մոլորակներէն աւելի մեծ է :

Պ. Լուսինը մոլորակներէն աւելի փոքր է, բայց մեզ աւելի մեծ երեւնալուն պատճառը այն է որ միւս մոլորակներէն աւելի մօտ է մեզ :

Հ. Լուսնի շարժումը որն է :

Պ. Լուսինը կը դառնայ երկրիս շուրջը քսան և եօթը օրուան, եօթը ժամուան և քառասուններեք վայրկեանի մէջ. միեւնոյն ժամանակ ինք իր վրայ կը դառնայ երկրէն ձգուելով, և երկրագնդին շարժմանը հետեւելով արեւուն շուրջը կը դառնայ :

Հ. Ինչո՞ւ համար Լուսինը մեզ կ'երեւայ այլ և այլ ձեւերով :

Պ. Այս տարբեր ձեւերն որ կ'ըսուին այլ և այլ Նեպթ, երկրիս շուրջը դառնալէն առաջ կուգան. Լուսինը ինքիրմէն լոյս չունենալուն համար, մենք այս աստղին միայն արեւէն լուսաւորուած մասը կը տեսնանք, նա իւր շարժման ժամանակ այնպիսի դիրքեր կ'ստանայ որ մերթ մահկաձեւ, մերթ բոլորակաձեւ և մերթ կիսաբոլորաձեւ կ'երեւնայ. Լուսնի այն մասը որ մթնոթեան մէջ կը մնայ, մեզի համար անտեսանելի կ'ըլլայ, և մերթ այս կողմէն և մերթ այն կողմէն պակսելով կ'երեւայ :

Հ. Միւսնեք Լուսնի կամ Լուսնի ըսելով ի՞նչ կը հասկցուի :

Պ. Նոր Լուսին կամ Միւսնեք Լուսնի կ'ըսուի երբ իր խաւար կողմը մեզի կ'երեւցնէ. այս պարա-

գային մէջ զայն չենք կրնար տեսնել. և լուսնի
կ'ըսուի՝ երբոր նա մեզ իւր լուսաւոր կող-
մը կը ներկայացնէ կատարեալպէս կ'ըր ձեւով:

Հ. Լուսնի շրջանը ինչ բան առաջ կը բերէ:

Պ. Արեւու և լուսնի խաւարումը յառաջ կը բերէ:

Հ. Սաւարումն ինչ է:

Պ. Արեւու կամ լուսնի լուսոյն մեղմէ վայրկե-
նական մասնաւոր կամ ամբողջական աներեւու
թացումն է:

Հ. Սաւարումը ինչ դէպքի մէջ կը պատահի:

Պ. Երբ երկիրը Արեւու և Լուսնի մէջ տեղը
կուգայ, և լուսինը լուսաւորող Արեւային լուսոյն
մէկ մասը կ'արգիլէ:

Հ. Արեւական խաւարումը ինչ դէպքի մէջ կը
լինի:

Պ. Երբ լուսինը արեւուն և երկրիս մէջ կը լինի,
այն ատեն Արեւուն մէկ մասը մեղնէ կը ծածկէ:

Հատուած Ե.

Մթնոլորտական գլխաւոր երեւոյթք

Հ. Ի՞նչ է մթնոլորտը:

Պ. Մթնոլորտը օդոյ ընդարձակ խաւ մ'է, որ
մեր երկրագունդը ամեն կողմէն կը շրջապատէ:
Այս խաւը կազմուած է կազային վիճակի մէջ ե-
ղող զանազան նիւթերէ. ասոր մէջ առաջ գու-
գան ամպ, անձրեւ, ձիւն, կարկուտ, հողմ, ու-
րոտում, փայլակ, միով բանիւ մթնոլորտին բո-
ւոր երեւոյթները:

Հ. Ամպն ինչ է և ինչ բանէ կը լինի:

Պ. Արեւը իր տաքութեամբը ջուրը արտաքոյ
կարգի թիթեւ շոգիի մը կը փոխէ, որ օդին մէջ
կը բարձրանայ. եթէ ուզէ մէկը կրնայ ձիւղ գա-
ղափար մ'ունենայ այս երեւոյթին վրայ, երբ կը-
րակին առջեւ թրջած թուղթի թերթ մը կամ կը-
տաւի կտոր մը մօտեցնէ, այն ատեն դիւրաւ կը
տեսնուի շոգիին թուղթէն կամ կտաւէն ելլելը:

մինչեւ որ նոյնը կատարեալպէս չորնայ:

Այս շոգին մթնոլորտին կամ օդոյ մէջ պաղելով
կաթիլներ կ'ըլլայ և այնու առաջ կը բերէ ամ-
պերն, զոր մենք մեր վերեւը կը տեսնենք: Պա-
լով իրենց ձեւին և գոյնին, այս բոլորը զանա-
զան սլատճառներէ կախում ունին, բայց զլրա-
ւորապէս իրենց թանձրութենէն և արեւու կամ
լուսնի լուսաւորելու կերպէն:

Հ. Անձրեւն ինչ է:

Պ. Ամպերը կազմող կաթիլները կը միանան ի-
րարու հետ զանազան պատճառներով և կը ձե-
ւացնեն խիստ ծանր կաթիլներ որք երկրին մա-
կերեւոյթին վրայ կը տեղան: Երբեմն անոնք կա-
տարեալպէս ճանապարհին մէջ կը չոգիտան,
բայց երբ մինչեւ երկրիս վրայ կը հասնին, յա-
ռաջ կը բերին այն բանը զոր մենք անձրեւ կը
կոչենք:

Հ. Մէգն ինչ է:

Պ. Ամպ մ'է, որ երկրիս մօտիկները կը կազմուի:

Հ. Զիւնն ինչ է:

Պ. Երբ օդը կը սրտանայ՝ շոգին փոխանակ կա-
թիլ կաթիլ երկրիս վրայ իյնալու, սկստառակի
նման ճերմակ հատիկներու կը փոխուի, որուն
ձիւն կ'ըսենք:

Հ. Հողմն ինչ է:

Պ. Հողմն ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ շարժման մէջ
եղող օդ:

Հ. Փայլակն ինչ է:

Պ. Սաստիկ և փայլուն լոյս մ'է, որ յանկար-
ծակի կը փայլի մթնոլորտին մէջ և շուտով կ'ան-
հետանայ:

Հ. Որոտումն ինչ է:

Պ. Որոտումը աղմուկ մ'է որ տեղի կ'ունենայ
փայլակին երեւոյթէն զինի, սակայն փայլակը
որոտման հետ միշտ ընկերացած չէ:

Հ. Ի՞նչ բան պատճառ կը համարուի փայլակին
և որոտման երեւութիւն:

Պ. Օգին միջ տարածուած անտեսանելի հեղա-
նիւթի մը յանկարծակի անցումը :

Հ. Ի՞նչ է կայծակը :

Պ. Հրավառ ելեկտրական հեղանիւթ մ'է որ
ամպէն դուրս կ'ելլայ առաւել կամ նուազ սաս-
տիկ որոտումով :

Հ. Ելեքտրական հեղանիւթը միայն մթնոլոր-
տին մէջ տարածուած կը գտնուի :

Պ. Ելեքտրական հեղանիւթը ոչ միայն օդին մէջ
կը գտնուի, այլ և տարածուած է շատ մարմնոց
մակերեւոյթներուն վրայ. բաւական է զանոնք
չփել, և ահա այս աներեւոյթ հեղանիւթը իր
ներկայութիւնը կը ցուցնէ թէ կայծերով, թէ թե-
թեւ մարմինները իրեն քաշելով. ուստի երբ կա-
տուի մը կ'անակը չփենք մթութեան մէջ, նոյն
ատեն կը տեսնուի իր մարմնոյն չփուած մասերէն
ելլող կայծերը : Եւ եթէ մէկը կնգամումը չուսայի
վրայ քսելու և յետոյ թեթեւ մարմին մը անոր
մօտեցնելու լինի, կը տեսնէ որ կնքամումը նոյն
թեթեւ մարմինը իրեն կը քաշէ :

Հ. Կայծակէն ազատելու համար հնարք մը չկայ :

Պ. Կայ, և անկէ ազատելու համար հնարած են
սրածայր երկաթէ ձող մը զոր շէնքերու վրայ կը
դնեն և որ կ'ըսուի շափոն. այս գործին շէնքը
կայծակէ պահելու յատկութիւնն ունի, կամաց
կամաց քաշելով իրեն մօտիկ գտնուած մըրկալից
ամպերուն ելեքտրական հեղանիւթը :

Հ. Շանթածիզը շէնքը միշտ կը պահպանէ կայ-
ծակէն :

Պ. Ոչ. բայց այս դէպքին մէջ ելեքտրական
հեղուկը աւելի շանթածիզ երկաթին կը հետեւի
և շատ անգամ վտանգ չի պատճառեր : Այսու ա-
մենայնիւ եթէ փաս ալ պատահի, եղած փնտը
շատ փոքր կը լինի բաղդատմամբ այն փնտին որ
տեղի պիտի ունենար, եթէ շանթածիզ մը չըլլար :

Հ. Վտանգ չկայ, երբոր մէկը ծառի մը կ'ա-
պաստանի փոթորկի ատեն :

Պ. Փոթորիկ եղած ատեն ծառերը, զանգակա-
տունները և ընդհանրապէս բոլոր բարձր և սը-
րածայր առարկաները վտանգաւոր ապաստանա-
րան են :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Բ. ԳԼԽՈՅՆ

Հատուած Ա.

Երկիր

Հ. Ի՞նչ է երկիրը կամ երկրագունտը :

Պ. Այն հողագունտն է, որուն վրայ կը բնա-
կինք : Երկիրս ցամաքէ և ջրէ բաղկացեալ է :

Հ. Երկրիս նկարագրութեան ինչ կ'ըսենք :

Պ. Աշխարհագրութիւն :

Հ. Աշխարհագրութեան նպատակն ինչ է :

Պ. Աշխարհագրութեան նպատակն է մեզ ճանչ-
ցնել տեղերու դիրքը, իրենց բնութիւնը, իրենց
տարածութիւնը և իրենց բերքերը :

Հ. Դուք ինձ ըսիք թէ արեւը անշարժ է և Եր-
կիրն է որ կը շրջանայ արեւուն բոլորովը, ուրե-
մըն երկիրս իր շրջանը արեւուն բոլորովը կ'ընէ :

Պ. Երկիրս երկու շարժում ունի, որ մի և նոյն
ժամանակ կը կատարուին. այն ժամանակ որ
կը շարժուի արեւին բոլորովը ինք իր վրայ կը
թաւալի : Իր շարժումը քսան և չորս ժամուան
կամ մէկ օրուան մէջ կը կատարէ և կը կոչուի
Իւտալուճն. այսպէս դառնալով երկիրը կարգաւ
իր զանազան մակերեւոյթները արեւուն կը ներ-
կայացնէ, ասկէ է որ յաջորդաբար միշտ առաջ
կուգայ օրն ու գիշերը : Երկրիս միւս շրջանը,

այսինքն արեւուն բոլորտիքն ըրած չըջանը կը
կատարուի 365 օրուան և 6 ժամու միջոցի մէջ.
այս վերջին շարժումը կ'որոշէ տարւոյն երկայ-
նութիւնը և եղանակներուն փոփոխութիւնը, որ
տեղափոխութեան շարժում կը կոչուի :

Հ. Երկիրը արեւէն մեծ է թէ փոքր :

Պ. Երկրին տարածութիւնը զբեթէ մէկ միլիոն
երեք հարիւր հազար անգամ փոքր է արեւուն
տարածութենէն :

Հ. Երկիրը լուսինէն մեծ է թէ փոքր :

Պ. Երկիրը յիսուս անգամ մեծ է լուսինէն :

Հատուած Բ.

Գլխաւոր կողմունք

Հ. Ի՞նչ միջոց կը գործածուի երկրին զանա-
զան մասերուն դիրքը որոշելու համար :

Պ. Չորս կողմեր կը գործածուին, որ կը կոչ-
ուին Գլխաւոր կողմեր :

Հ. Այս կողմերուն ամեն մէկը մասնաւոր ա-
նուններ չունին :

Պ. Ունին. Արեւել, Արեւմուտ, Հիւսիս, Հարաւ :

Հ. Ի՞նչ է Արեւելը :

Պ. Արեւելքը այն կողմն է ուրկէ առաւօտնիրը
կ'ելլայ արեւը :

Հ. Ի՞նչ է Արեւմուտը :

Պ. Արեւմուտքը այն կողմն է, ուր կարծես թէ
արեւը կը ծածկուի երեկոյները : Արեւմուտքը Ա-
րեւելքին հակառակ կողմն է :

Հ. Ի՞նչ է Հիւսիսը :

Պ. Հիւսիսը այն կողմն է որ մեր առաջն կ'իյ-
նայ, երբ Արեւելքը մեր աջ կողմը և Արեւմուտ-
քը ձախ կողմն է :

Հ. Ի՞նչ է Հարաւը :

Պ. Հարաւը Հիւսիսին դիմացի կողմն է, հետե-
ւապէս նա մեր ետեւի կողմը կը գտնուի, երբ
դէպի Հիւսիս դառնանք :

Հ. Ի՞նչպէս նշանակուած են այս կողմերն աշ-
խարհացոյցին վրայ :

Պ. Հիւսիսը աշխարհացոյցին վերի կողմը կը
նշանակուի, Հարաւը՝ վարի կողմը, Արեւելքը՝
աջ կողմը, Արեւմուտքը՝ ձախ կողմը :

Հատուած Գ.

Բաժանումն երկրի, ջուր

Հ. Ի՞նչպէս կը բաժնուի երկրիս մակերեւոյթը :

Պ. Կը բաժնուի ցամաքի և ջրի : Զուրը իր տա-
րածութեանը նայելով այս անունները կ'ստանայ,
Ծով, Գետ, Վարդ, Առու, Լիճ, Լճակ, Զբոս-
(կենդանի) և Զինուոր :

Հ. Ծով քին է :

Պ. Ծով կամ Ովկիանոս անունը կը տրուի այն ըն-
դարձակ աղի ջրի տարածութեան որ կը ծածկէ մեր
գնդին մեծագոյն մասը :

Հ. Գետ քին է :

Պ. Գետ կ'ըսուի այն մեծ ջրի ընթացքը որ ծո-
վը կը թափի :

Հ. Գետի մը արեւելք կ'իմանամ :

Պ. Գետի մը արեւելք կ'իմանանք այն տեղը,
ուրկէ կ'սկսի ջուրը բոխիլ :

Հ. Գետաբերան ըսելով քին կը հասկնանք :

Պ. Գետաբերան կ'ըսուի այն տեղը ուր ծովը կը
թափի նա :

Հ. Վարդ քին է :

Պ. Ասիկայ ջրի ընթացք մ'է, որ գետի կամ ու-
րիչ գետակի մը մէջ կը թափի :

Հ. Ի՞նչ կ'ըսուի այն տեղը ուր երկու ջրոյ ըն-
թացք կը միանան :

Պ. Գետախառնուրդ կ'ըսուի :

Հ. Գետի մը վերի կողմը Դրն է :

Պ. Իբրեւան ամենէն մօտ եղած կողմն է :

Հ. Գետակի մը վարի կողմը Դրն է :

Պ. Իւր գետաբերանին մօտ եղած կողմն է :
 Հ. Առաւելն ինչ է :
 Պ. Առաւելն գետակէն աւելի փոքր ջրոյ ընթացք մ'է : Առուակները գետակներուն մէջ կը թափին :
 Հ. Գետի մը կամ գետակի մը և կամ առուակի մը ձախ ու աջ եզրերը որոնք են :
 Պ. Երբ մարդ մը գետի մը մէջ կեցած ըլլալով երեսը դէպի գետաբերանը դարձունէ , իր աջ կողմը կ'ունենայ աջակողմեան եզրը և իր ձախ կողմը՝ ձախակողմեան եզրը :
 Հ. Լճն ինչ է :
 Պ. Ցամաքով շրջապատեալ ջրոյ ընդարձակ տարածութեան մը լճ կ'ըսուի :
 Հ. Լճն ինչ է :
 Պ. Փոքր լիճ մը լճակ կ'ըսուի :
 Հ. Զրէշն ինչ է :
 Պ. Զրէշն կ'ըսեն ջրոյ այն տարածութեանը որ լճակէն պզտիկ է և ամառուան տաքութեան առաւել կը ցամաքի : Զինաւազանը ջրոյ աւազան մ'է որուն մէջ ձկներ կը պահուին :
 Հ. Ի՞նչ է ջրանցքը :
 Պ. Մարդկանց ձեռքով փորուած տեսակ մը գետակ է , որ կը հաղորդակցի գետակի մը , գետի մը և կամ ծովու մը հետ . ջրանցք մը կրնայ նոյնպէս գտնուիլ երկու ծովերու մէջ տեղ :

Հատուած Դ.

Ցամաք

Հ. Ի՞նչպէս կը բաժնուի ցամաքը :
 Պ. Ցամաքը կը բաժնուի երկու մեծ մասերու , որոնք կ'ըսուին Հիւսիս և Տար արեւել :
 Հ. Ցամաքը ըսելով ինչ կ'իմանանք :
 Պ. Կը հասկնանք շատ մը երկիրներ պարունակող ընդարձակ տարածութիւն մը որ ծովերով մասերու բաժնուած չէ :

Հ. Այս երկու ցամաքին ամեն մէկուն մէջ ինչ երկիրներ կը պարունակուին :
 Պ. Մէկը՝ որ կը կոչուի Հիւսիս արեւել , կը պարունակէ Եւրոպան , Ասիան , Ամերիկէն : միւսը՝ որ Տար արեւել կ'ըսուի (որովհետեւ քիչ դարերէ ի վեր գտնուած է) , կը պարունակէ Ամերիկան կամ Նոր արեւել :
 Հ. Աշխարհի այս երկու մասէն զատ ուրիշ մաս ալ կայ :
 Պ. Ուրիշ մ'ալ կայ , որ շատ մը կղզիներէ ձեւացած և ծովային ընդարձակ տարածութեան մը շրջապատեալ է : Այս մասը Ովկէան կը կոչուի :
 Հ. Ուրեմն երկրորդ քանի մասերու կը բաժնուի :
 Պ. Հինգ մեծ մասերու՝ որ կ'ըսուին Եւրոպա , Ասիա , Ամերիկա , Աֆրիկա և Ովկէան :
 Հ. Երկրագնդին վրայ ցամաքը շատ տեղ բռնած է թէ ջուրը :
 Պ. Թէեւ ցամաքը բազմաթիւ մասերէ կամ երկիրներէ կազմուած է , բայց երկրագնդին մակերեսով թափուող քիչ մ'աւելի տեղ կը բռնէ . միւս երեք քառորդը ջրերով ծածկուած են : Այս բանը հաստատելու համար՝ բաւական է որ մէկն արուեստական երկրագնդի մը կամ համապատասխան աշխարհացոյց տախտակի մը վրայ նայի :

Հատուած Ե.

Երկրին զլիսաւոր մասերն իրենց արտադրութեամբն
 և բնակիչներովը

Հ. Եւրոպայի վրայ ընդհանուր տեղեկութիւն մը կրնանք տալ :
 Պ. Եւրոպան միւս մասերէն ամենափոքրն է , բայց ամենէն աւելի քաղաքակրթեալ . հողին պտղաբերութիւնը , կլիմային առողջութիւնը , բնակչաց կրթութիւնը , գիտութեանց և արուեստներու մէջ անոնց ունեցած յաջողակութիւնը՝

միւս մասերու նկատմամբ առաջնութիւնը իրեն կուտան : Եւրոպա կ'արտադրէ ցորեն , գինի , տեսակ տեսակ պտուղներ . իր մէջ կը գտնուի անագի , կտարբի , երկաթի , նաեւ ոսկւոյ և արծաթի հանքեր : Եւրոպացիք ձերմակ են , միայն հարաւային կողմը բնակողները քիչ մը թխագոյն :

Հ. Ասիոյ վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Ասիան հին աշխարհի երեք մասերէն ամենամեծն և գրեթէ Եւրոպայի և Ափրիկէի ունեցած տարածութեանը չափ է . երկրիս միւս մասերէն շատ առաջ մարդիկ հոն բնակած են : Ասիոյ մէջ շատ և մեծամեծ պատահումներ անցած են : Ասիան կ'արտադրէ ցորեն , բրինձ , գինի , ընտիր պտուղներ , հոտաւետ տունկեր , անուշահոտ փայտեր , խնկեղէններ , համեմներ . անհէ կ'ելլէ նաեւ ոսկի , արծաթ , մարգարիտ , պատուական քարեր , փղոսկր , սուրճ , խունկ , թէյ , ևայլն . փիղերը այս երկրին յատուկ են : Հիւսիսային կողմի բնակիչները Եւրոպացւոց նման ձերմակ են , բայց հարաւային կողմի բնակիչները գորշագոյն մորթ մ'ունին :

Հ. Ափրիկէի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Ափրիկէն աշխարհիս ամենէն տաք մասն է . Ասիայէն փոքր և Եւրոպայէն մեծ է . բնակիչները ընդհանրապէս սեւ են և միւս աշխարհաց բազմաթիւութենէն զոտրկ :

Ափրիկէն շատ անապատներ ունի , ուր կը գտնուին առիւծ , յափաղ , ռնգեղջիւր , գամէշ , փիղ , կապիկ , վայրի էշ , գետերու եզերքը ահագին օձեր , կոկորդիլոսներ , ևայլն : Յիշատակաց արժանի թռչուններն են ջայլամը , հաւալուորը , արծիւը , սիրամարդը և պապկայն : Կ'արտադրէ տեսակ տեսակ պտուղներ . յառաջ կը բերէ խիստ յարդի արաքահան ձիեր , նաեւ ոսկւոյ հանք ունի :

Հ. Ամերիկայի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Ամերիկան ամեն կողմէ ջրով պատած երկիր մ'է , աշխարհիս երեք մասերէն աւելի մեծ :

388 տարի է որ ճանչցուած է մեզ , այսինքն 1493 թուին դառնուած է ձենովացի Քրիստափոր Գոլոմպոս անուն նաւապետին ձեռօք : Ամերիկայի հողը ընդհանրապէս պտղաբեր է , այնպիսի պտուղներ ունի որոց մեծագոյն մասը Եւրոպայի անձանթ են : Եգիպտացորենը կամ թուրքիոյ ցորենը , Մանեօֆ անուն ծառը բնակչաց գլխաւոր սնունդն են : Հոն կը գտնուի մեծ բանակութեամբ հնդկանոյշ , յորմէ կը շինեն շոքուլթ . նոյնպէս հոն կը գտնուի շաքարեղէգն , ծրխախոտ , վանելիաճուռնկը , որդան կարմիր , լեզակ , ներկի փայտ , բամպակ , կաշի , մորթ , մուշտակեղէնք . վերջապէս հոն կը բանուին աշխարհիս ամենահարուստ սակոյ և արծաթի հանքեր , նաեւ կը գտնուին ադամանդներ և մարգարիտներ : Այս երկրի բնակիչք կարմրագոյն են :

Հ. Ովկիանիայի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Ովկիանիան աշխարհիս հինգերորդ մասն է , որ կազմուած է Ասիոյ հարաւային կողմը գտնուող կղզեաց խմբերէն , որոյ մէջ կը պարունակուին նոր Հոլանտան և մեծ Ովկիանոսին մէջ սփռուած բոլոր կղզիները : Հոս կը բնակին մարդոց շատ կատաղի և վայրենի սեւ ցեղերու խումբեր : Բերքերն են բրինձ , բաթաթէս , բօքոյի ընկոյզ , հացենիի ծառեր , թզենի , եպինոս , շաքարի եղէգ , համեմունք , ինչպէս , կիւսիս , Բիւսի , Գիւլիւնի , Կոնգոյէլ . լեզակ , բափուր , բամպակ . կը գտնուի նաեւ ադամանդ . ունի շանազան տեսակ հաւեր , աղանիներ , և այլն :

Հատուած Զ.

Բնութեան երեք ցեղերը

Հ. Որոնք են բնութեան երեք ցեղերն :

Պ. Բնութեան երեք ցեղերն են , 1° Կենդանեաց ցեղը , 2° Բուսոց ցեղը , 3° Հանքային ցեղը :

Հ. Առաջին ցեղն ինչ կը պարունակէ իր մէջ :

Պ. Կենդանական ցեղին մէջ կը պարունակուին բոլոր կենդանի էակները, այսինքն չորքոտանիները, թռչունները, ձուկերը, սողունները և միջատները: Կենդանիք այնպիսի էակներ են որ կը սնանին, կ'արտադրեն, կ'զգան և կը շարժին:

Հ. Ի՞նչ կը պարունակէ երկրորդ ցեղն իր մէջ:

Պ. Բուսական ցեղն իր մէջ կը պարունակէ բոլոր այն գոյացութիւնները, որ կը բուսանին, ինչպէս ծառերը, թուփերը, ծաղիկները, խոտը, կարճ խօսք, այն ամեն տեսակ տունկերը, բոյսերը, որ կը սնանին և կրնան աճիլ, բայց չեն կրնար զգալ և ինքնիրենց շարժիլ:

Հ. Ի՞նչ կը պարունակէ երրորդ ցեղն իր մէջ:

Պ. Հանքային ցեղն իր մէջ կը պարունակէ անգործարան գոյացութիւնները, ինչպէս են հանքերը, քարերը, մետաղները:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՄՐՐԴԿԱՆՅ ՊԵՏՔԵՐԸ ՀՈԳԱԼՈՒ
ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ, ՈՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ
ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՔ ՑԵՂԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Հատուած Ա.

Հ. Մեր կարօտութեանց կամ պիտոյից ամենէն գլխաւորն ու առաջինը որն է:

Պ. Սնունդն է:

Հ. Մարդս ինչ միջոցներ գտած է բնութեան մէջ իր կարօտութիւնը լեցնելու համար:

Պ. Շատ մը ծառերու և տունկերու պտուղներ, բնական անասուններուն, ինչպէս կովին, այծին ոչխարին կաթը. բանդի ասոնք ամեն ատեն մարդու կուտան պարզ և բնական սնունդ մը: Նաեւ բազմաթիւ կենդանեաց թռչուններու և ձուկերու միսը, որոնք եթէ լաւ կերպով պատրաստուին, մարդուն զօրութիւնն աւելցնելու տեսակ տեսակ յարմարաւոր սնունդներ կը լինին:

Հ. Երկրիս մը պտուղներն են որ մարդու սնունդեանը համար աւելի օգտակար են:

Պ. Արմախք ըստածեներն, ինչպէս ցորեն, հաճար, գարի, որոնց հատերն ախրւոտ ըլլալով, խմոր կը լինին և վուռին կամ թոնիրին մէջ եփելով հաց կը շինուին, որ մարդու սովորական սննդարար կերակուրն է, մանաւանդ մեր մէջ:

Իսկ գետնախնձորը, որ քիչ ատենէ ի վեր ճանցուած է Կարնոյ մէջ, հիմա դրեթէ ընդհանրապէս կը գործածուի այս քաղքին մէջ, ուր նորա մշակութիւնը Մուշի Պաշտ անունով Անգղիացի հիւպատոսին ձեռքով մուտ գտաւ ասկէ 30 տարւոյ չափ առաջ:

Հ. Մարդս սնանելէն ետքը ապրելու համար ուրիշ ինչ բանի հարկաւորութիւն ունի:

Պ. Ուղուտի և բնակարանի:

Հ. Մարդս ինչ միջոց ի գործ դրած է հագուելու համար:

Պ. Նախ սկսած է զինքն ծածկել այն անասնոց մորթովը, որոնք ծառայեր էին իրեն սնունդեանը. յետոյ գտած է այնպիսի օգտակար միջոց մը, որով յաջողած է անոնց մազէն, բուրդէն ու կաշիէն՝ աւելի թեթեւ և աւելի հանգիստ՝ հանդերձներ շինել և անոնցմով զգեստաւորիլ. վերջապէս նաեւ տնկական ցեղին մէջ գտած է այնպիսի տունկեր, ինչպէս են վուշը, կանեփը և բամբակը, որոցմով շինած է կտաւը:

Հ. Մարդս ինչպէս յաջողած է պատրաստել յատուկ բնակարան մը, որով զինքը կարենայ

անձրեւէն , ցօւրտէն , արեւուն ջերմութենէն , միով բանիւ , եղանակաց անբարեխառնութենէն պատասպարել :

Պ. Բուսական ցեղէն ծառերն անոր փայտ կուտան որոցմով կը կանգնէ խղիկներ , խցիկներ , տուններ : Հանքային ցեղն ալ անոր կուտայ քար , գած , կիր , Լայլն , զոր կը գործածէ ընդարձակ և յարմար շէնքեր կառուցանելու՝ որ փայտէն աւելի տեւական և հաստատուն կը լինին :

Հ. Մարգն , որ պարտաւոր է սնանիլ , բնակիլ և հագուիլ , ստիպուած է միշտ աշխատիլ : Արդ այս աշխատանաց ընդհանուր անուն մը չը կ'սկս :

Պ. Այն կայ , այն է ճարտարութիւն և յետագային :

Հատուած Բ.

Ճարտարութիւն կամ արհեստ եւ ձեռագործութիւն

Հ. Ի՞նչ է ձեռագործութիւնը :

Պ. Ձեռագործութիւն ըսելով կը հասկցուին այն աշխատութիւնները որ գլխաւորապէս ձեռքի օգնութեան պէտք ունի , ինչպէս են հացագործներուն , դերձակներուն , կոշկակարներուն , խոյրաբարներուն , ոտայնանկներուն , խաղախորդներուն , որմնադիրներուն Լայլն ձեռագործութիւնները :

Հ. Ի՞նչ կ'ըսուին անոնք որ ձեռագործութիւն կ'ընեն :

Պ. Արհեստաւոր կը կոչուին :

Հ. Ճարտարութիւնն ի՞նչ է :

Պ. Այն աշխատութիւնն է որ տեւի մտաց աշխատութիւն կը պահանջէ քան թէ ձեռաց կամ ֆիզիկական զօրութիւն : Անոնք որ այս բանին կը հետեւին , կ'ըսուին ճարտարագէտք կամ արուեստագէտք :

Հատուած Գ.

Մետաղներ

Հ. Տեսնք որ Հանքային ցեղը կ'ընծայէ մարդոց թանկագին աղբիւրներ՝ աշխատութիւնները շիւրացնելու համար , և մենք քարին , գածին , կրին վրայ խօսած ենք : Արդ ասոնցմէ զատ , ուրիշ օգտակար նիւթեր չենք կրնար ունենալ :

Պ. Այո , կրնանք անկէ զատ ուրիշ մետաղներ ալ ունենալ , որոնք իրենց ընդհանուր կարեւորութիւնը կամ օգտակարութիւնն ունին :

Հ. Մետաղներու ընդհանուր յատկութիւնը մին է :

Պ. Մետաղները պէտք է ունենան մասնաւոր փայլունութիւն մը , բիշ շատ կարծրութիւն , նաեւ կրակով կակղացնելու և մուրճով գործուելու յարմարութիւն մը :

Հ. Արդեօք շատ մետաղներ կան , և գլխաւորները որոնք են :

Պ. Հանքային դոյացութեանց մէջ շատ մետաղներ կան . ամենէն ծանօթներն են , Երկաթ , Կոպր , Պղնձ , Աւաթ , Զէնկ , Արծաթ և Ոսկի :

Հ. Երկաթն ի՞նչ է :

Պ. Երկաթն , որ մետաղներէն ամենէն ծանօթն ու օգտակարն է , մարդու վիճակի մէջ բաւական փայլուն և դորշ գոյն մ'ունի , ամեն տեղ կը գտնուի , բայց բնութիւնը զայն մեր գործած մաքուր վիճակովը մեղ չի տար , այլ ուրիշ դոյացութեանց հետ խառնուած . այս վիճակն ունեցող երկաթը հաւածայ կ'ըսուի :

Հ. Զուլումն ի՞նչ է :

Պ. Ընդհանրապէս համաձայ երկաթը կրակով չիկացնելէն և լուսլէն ետքը , կը ձգուի ամուսին հետ մէկտեղ բարձր փուռերու մէջ , ուր երկաթը հեղուկ կ'ըլլայ և փոքր քանակութեամբ կը խառ-

նուրի անուխին և հողային ներթերու հետ և կը վաղէ նախապէս աւազէ շինուած կաղապարներու մէջ, որոնք զանազան ձեւեր ունին, և այսպէս կը շինեն ամեն տեսակ անօթներ, գործիքներ և այլ և այլ առարկաներ: Այս գործողութենէն յետոյ, երկաթը մուրձի տակ կը դրուի և կ'ըլլայ բուն երկաթ, որով յետոյ երկաթագործք ամեն տեսակ գործիքներ կը շինեն:

Հ. Գողպատն ինչ է:

Պ. Բնածուխին և երկաթին բաղադրութիւնն է, երկաթը սաստիկ տաքցնելէն զկնի զայն յանկարծ ջուրին մէջ կամ պաղ իւղի մէջ կ'ընկղմեն որ փոփոխ կամ ջրփոփոխ կ'ըսուի, և անոր կարծրութիւնն ու առածութիւնն կուտայ, որով կ'որոշուի հասարակ երկաթէն: Պողպատը աղէկ կը յղկուի. անով այնպիսի գործիքներ կը շինեն որոնք կտրելու տաշելու յարմար կուգան, ինչպէս են զանակները, գմելիները, մկրատները, մանգաղները. նաև պողպատով կը շինուին ղէնքեր և զարդեր:

Հ. Կապարն ինչ է և ինչ բանի կը գործածուի:

Պ. Կապարը մետաղ մ'է կապուտիէկ գորշագոյն դիւրակոր որ եղնգով ալ կրնայ գծուիլ, և չափաւոր տաքութենէ մը կը հալի. գորշագոյն կը գունաւորէ ձերմակ մարմինները, և կը գործածուի ջրմուղներ, աւազաններ, տանուղիներ (սալաֆ օլուղա) շինելու:

Հ. Պղինձն ինչ է և ինչ բանի կը գործածուի:

Պ. Պղինձը կարմրիկէկ գոյն ունի, որով դիւրաւ ուրիշ մետաղներէն կ'որոշուի. չափազանց հնչական, փայլող և յղկուելու շատ յարմար է. դիւրաւ օդէն կը գունատի կամ կը նսեմանայ. երբոր շփուելու ըլլայ, անհաճոյ հոտ մը դուրս կուտայ. անով ամաններ, տնական սպասներ, կահեր, ևայլն կը շինուի. նաեւ կը գործածուի նաւեր տատառելու, շէնքեր ծածկելու, դրամներ կտրելու:

Հ. Անագապղինձն և Արդյոն ինչ են:

Պ. Անագապղինձը՝ պղնձի և անագի խառնուրդ մ'է որ կը գործածուի արձաններ, զանգակներ, թնդանօթներ, զրամներ, ևայլն շինելու: Արդյոն պղնձի և զինկի խառնուրդ մ'է, որ զեղին պղինձ ալ կ'ըսուի և խիստ շատ կը գործածուի:

Հ. Անագն ինչ է:

Պ. Արծաթի պէս ձերմակ մետաղ մ'է, կապարէն նուազ կակուղ, դիւրաւ կը հալի և կրնայ շատ բարակ թերթերու վերածուիլ. երբոր ծալուելու լինի, ձայն մը կը հանէ որ կ'ըսուի անագի ձայն: Ասկէ կը շինեն տնական զանազան քապաներ և կահեր, ինչպէս սկաւառակներ, պղնձակներ, զրգալներ, ևայլն: Ուրիշ մետաղի մը, այսինքն սնդիկին հետ միանալով բաղադրութիւն մը կը կազմէ ապիկ կամ հայեւթէն անուամբ, զոր կը ղնեն ապակիներու վրայ՝ մեծ ու փոքր հայեւթներ շինելու համար:

Հ. Ի՞նչ է Թիթեղը:

Պ. Թիթեղը ձեռնուած և թերթի նման պատրաստուած երկաթ է, զոր անագին մէջ կը թաթխեն. այս միջոցաւ երկաթը անագի խառով մը կը ծածկուի և ժամանակ մը կը պահուի ժանգոտելէ: Թիթեղը տնական բազմաթիւ գործածութեանց շատ յարմար կուգայ:

Հ. Ի՞նչ է զինկը:

Պ. Զինկը մետաղ մ'է գորշ կապուտագոյն որ շատ կը նմանի աղօտ անագի, բայց անկէ խիստ կարծր է, պղնձէն աւելի դիւրահալ և կապարէն աւելի դժուարահալ, քանի մը տարի հազիւ կայ որ գործածուիլ սկսած է այս մետաղը. որովհետեւ դիւրաւ կը բնուի, ուստի իր գործածութիւնն ալ շուտ մը տարածուեցաւ շատ պարագաներու մէջ. անագին և կապարին տեղը առաւելապէս կը բռնէ:

Հ. Ի՞նչ է արծաթը:

Պ. Արծաթը սպիտակ, կարի փայլուն, խիստ

հնչող մետաղ մ'է . կապարէն նուազ ծանր , ոսկիէն ալ շատ կարծր է : կը դորձածուի սեղանի սպառներու , դահեկանի , դոհարեղէն և այլ զարդերու համար : Արծաթը երկրիս գրեթէ ամեն մասին մէջ ալ կը գտնուի , բայց Ամերիկայի , կամ Նոր Զիսարիէն մէջ աւելի կը գտնուի :

Հ. Ի՞նչ է ոսկին :

Պ. Մութ դեղին և խիստ փայլուն մետաղ մ'է . միայն դարդարանքի և բարձր արժէք ունեցող դահեկանի համար կը դորձածուի : Ոսկին մեր խօսած մետաղներուն ամենէն ծանրն է :

Վ Ե Ր Ջ

Վանադիւմը մետաղ է , որը գտնուի միայն ժայռերու մէջ : Դրա անուանումը տրուած է Վանադիս աստուծոյ անունով , որովհետեւ Վանադիւմը շատ արագ փոխանակուի իր քիմիական հատկութիւններով : Դրա անուանումը տրուած է Վանադիս աստուծոյ անունով , որովհետեւ Վանադիւմը շատ արագ փոխանակուի իր քիմիական հատկութիւններով :

Վանադիւմը մետաղ է , որը գտնուի միայն ժայռերու մէջ : Դրա անուանումը տրուած է Վանադիս աստուծոյ անունով , որովհետեւ Վանադիւմը շատ արագ փոխանակուի իր քիմիական հատկութիւններով : Դրա անուանումը տրուած է Վանադիս աստուծոյ անունով , որովհետեւ Վանադիւմը շատ արագ փոխանակուի իր քիմիական հատկութիւններով :

Գ Ե Մ Պ Ե Դ

ԵՄՓԳԻՊԵՐ ԵՄ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

ԵՄ ԵՄՓ

- 1. (Գրառագ և Գրառագ) ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 2. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 3. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 4. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 5. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 6. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 7. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 8. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 9. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 10. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

- 1. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 2. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 3. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 4. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 5. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 6. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 7. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 8. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 9. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ
- 10. ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ ԵՄՓԳԻՊԵՐԱՅԵՍԵՐ

Ը Ն Թ Ա Յ Ք

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Չէր. փր.

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, (Մտաւոր եւ Գրաւոր), Ա.	
եւ Բ. տարիներու համար : Բ. Տպագրութիւն :	
Աշխատասիրեաց Յ. Գ. Փալազաշեան	5
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Ա. եւ Բ. տարիներու հա-	
մար : Աշխատասիրութիւն Յ. Գ. Փալազաշեան	5
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Ա. Տարւոյ համար :	
Թարգմանեց Գ. Ա. Մալաթեան	5
ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, Ա. եւ Բ. տարիներու համար :	
Աշխատասիրեաց Մ. Յ. Աղապալեան	
1 ⁰ Աւերբոյր	5
2 ⁰ Աւերբոյր	5

Սոյն ընթացքին լրացուցիչ մասերն հետզհետէ պիտի
հրատարակուին :

ԱՌԱՋՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ, պատկերազարդ	5
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ առաջին Տարերը, պատ.	5
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ կամ Նախագիտելիք Բնա-	
կան եւ բարոյական իրաց	60
ԲՆԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ եւ ՄՏԱՆՈՐԱԿԱՆ, ԴԱՍ-	
ՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ի պէտս մարց	50

Սոյն գրեանք կը գտնուին ամեն գրաւա-
վաճառաց քով : Դպրոցաց եւ շատ գնողներու
համար զեղչ կը լինի :

0023458

2013 6007

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0023458

